

Strasbourg, 1. december 2023

POSVETOVALNI SVET EVROPSKIH SODNIKOV (CCJE)

Mnenje CCJE št. 26 (2023):

Pot naprej:

uporaba podporne tehnologije v sodstvu

I. Uvod

1. V skladu z mandatom, ki mu ga je podelil Odbor ministrov, je Posvetovalni svet evropskih sodnikov (CCJE) pripravil to mnenje z naslovom »Naprej: uporaba podporne tehnologije v sodstvu«.
2. To mnenje je bilo pripravljeno na podlagi prejšnjih mnenj CCJE, zlasti Magne Carte sodnikov CCJE (2010) in mnenja št. 14 (2011) o pravosodju in informacijskih tehnologijah. Razlagati ga je treba v povezavi z mnenjem št. 14 (2011), pri čemer je treba upoštevati, da je bilo to pripravljeno v času, ko sta bila uporaba in način

tehnologije v zgodnji fazi razvoja. Poleg tega so bili upoštevani ustrezni dokumenti Sveta Evrope, npr. Evropska etična listina o uporabi umetne inteligence v pravosodnih sistemih in njihovem okolju (2018) Evropske komisije za učinkovitost pravosodja (CEPEJ), Smernice CEPEJ za elektronsko vlaganje sodnih vlog (e-vlaganje) in digitalizacijo sodišč (2021), Smernice CEPEJ o videokonferencah v sodnih postopkih (2021), Priporočilo CM/Rec (2020)1 Odbora ministrov o vplivu algoritemskih sistemov na človekove pravice, Priporočilo Odbora ministrov R(84)5 državam članicam o načelih civilnega postopka, ustvarjenih za izboljšanje delovanja pravosodja (načelo 9), Resolucija parlamentarne skupščine 2341 (2020) o potrebi po demokratičnem upravljanju umetne inteligence, Poročilo parlamentarne skupščine o algoritemskem pravosodju – vloga umetne inteligence v policijskih in kazenskoprvnih sistemih (2020).

3. Upoštevane so bile tudi digitalne tehnologije za boljše pravosodje – različna orodja za ukrepanje (2020) Medameriške razvojne banke, predlog uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o določitvi harmoniziranih pravil o umetni inteligenci (akt o umetni inteligenci) in spremembi nekaterih zakonodajnih aktov Unije in Uredba (EU) 2016/679 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 27. aprila 2016 o varstvu posameznikov pri obdelavi osebnih podatkov in o prostem pretoku takih podatkov ter razveljavitvi Direktive 95/46/ES (splošna uredba o varstvu podatkov).
4. Nazadnje so bili v mnenju upoštevani odgovori članov CCJE iz vprašalnika za pripravo mnenja CCJE št. 26 (2023). Iz odgovorov je razvidno, da je tehnologija močno razvita in se široko uporablja. V določenem obsegu jo uporabljajo v vseh državah članicah. Zajema od zvočnega snemanja postopkov do elektronskih sistemov vlaganja, elektronskega upravljanja zadev in videokonferenc, pri čemer se je uporaba slednjih še posebej razširila zaradi pandemije covida-19. Več držav članic si prizadeva za stoddostotno uporabo elektronskih spisov. Dostopnost elektronskih ali digitalnih različic sodb in zakonodaje je prav tako pogosto uporabljena oblika tehnologije. Kadar se uporabljajo avtomatizirane oblike postopkov, se uporabljajo v civilnih postopkih z majhno vrednostjo (spori majhne vrednosti) ter za lažje izdajanje sodb in drugih sodnih odločb v enostavnih postopkovnih zadevah.
5. Uporaba umetne inteligence v pravosodju je še vedno v začetni fazi razvoja. Čeprav se ne uporablja v večjem številu držav članic, nekatere države članice to možnost dejavno preučujejo. Uporabljajo jo večinoma za tehnična opravila, npr. programe za pretvorbo govora v besedilo (diktiranje), jezikovno prevajanje ter samodejno anonimizacijo sodb in sklepov. V odgovorih je bila poudarjena tudi potreba, da se zagotovi, da imajo končno odgovornost za sodne odločitve še naprej ljudje; umetna inteligenca mora sodnike podpirati, in ne nadomeščati.
6. Mnenje temelji na predhodnem osnutku strokovnjaka CCJE, ki ga je imenoval Svet Evrope, Dr. Johna Sorabjija (izredni profesor, University College London).

II. Namen in področje uporabe mnenja

7. Namen tega mnenja je preučiti prednosti in pomanjkljivosti uporabe podporne tehnologije v sodstvu. CCJE ugotavlja, da se bo uporaba tehnologije v družbi še

naprej krepila. Sodišča in pravosodni organi morajo slediti takšnemu razvoju. Mnenje poudarja pomen razvoja in uporabe tehnologije na način, ki ohranja in po možnosti krepi temeljna načela vladavine prava. Uporablja se lahko na primer za podporo dela sodnikov in strank v sodnih postopkih za izboljšanje pravilnosti pri odločanju. Spodbuja lahko tudi hitrost in učinkovitost pravosodja. Okrepiti mora zlasti neodvisnost in nepristranskost sodstva, ki ju na mednarodni ravni zagotavljajo Evropska konvencija o človekovih pravicah (EKČP),¹ pa tudi Splošna deklaracija o človekovih pravicah² ter drugi evropski in mednarodni dokumenti.³

8. Da bi uresničili namen tega mnenja, je v III. poglavju poudarjena splošna uporaba tehnologije, v IV. poglavju so opisani posebni načini njene uporabe, v V. poglavju so obravnavane potencialne koristi uporabe tehnologije, v VI. poglavju pa izzivi in nevarnosti, ki jih ta pomeni za neodvisnost sodstva. Glede na to je namen VII. poglavja zagotoviti trajna načela za prihodnjo uporabo tehnologije v pravosodju. Izrazi, uporabljeni v mnenju, so opredeljeni v slovarčku.
9. Področje uporabe mnenja je omejeno na uporabo posebnih oblik sodobnih tehnologij, vključno z uporabo umetne inteligence za podporo »človeškemu« sojenju, ki jih uporabljajo ali bi jih lahko uporabljali pravosodni organi, vključno s podatkovnimi orodji, e-vlaganjem in postopki, sistemi za sledenje in upravljanje zadev ter z avdio- in videokonferencami. Ne zajema spletnega prenašanja postopkov, uporabe odločanja z umetno inteligenco kot nadomestka za človeške odločitve ali uporabe tehnologije s strani oseb, ki niso sodniki ali pravosodni uslužbenci.

III. Splošna uporaba tehnologije

10. Države morajo zagotoviti učinkovit in praktičen dostop do sodnega varstva.⁴ Tehnologija je sredstvo, s katerim lahko to storijo tako v običajnih razmerah kot tudi v izrednih ali nujnih okoliščinah. Je torej eno od sredstev, s katerimi lahko demokratična država, zavezana vladavini prava, omogoči, da se sodna oblast države izvaja v vsakem času.⁵
11. Država se pri zagotavljanju dostopa do sodnega varstva spoprijema s številnimi izzivi. Spoprijema se z izzivom glede sredstev. Vse države morajo uravnoteženo razporejati sredstva za različne javne storitve, med katere spadajo tudi sodišča in pravosodje. Spoprijema se z izzivom glede pravičnosti. Izvajanje sodnih postopkov mora biti pravično in pravočasno, saj se z njim uresničuje materialno pravo. To velja za vsa področja prava. Velja za samostojne zahtevke, pa tudi za čedalje večje število skupinskih zahtevkov, ne glede na to, ali so to sprva samostojni zahtevki ali pa skupinski ali razredni postopki. Uporablja se tudi za tradicionalne oblike sporov, pa

---

¹ Evropska konvencija o človekovih pravicah, prvi odstavek 6. člena; mnenje CCJE št. 14 (2011), 32. odstavek.

² Splošna deklaracija o človekovih pravicah, 10. člen.

³ Listina EU o temeljnih pravicah, 47. člen; Medameriška konvencija o človekovih pravicah, 8. člen; Mednarodni standardi neodvisnosti sodstva Mount Scopus (2008, spremenjeni 2012), načelo 1.1.

⁴ Evropsko sodišče za človekove pravice (ESČP), *Airey proti Irski* (1979) 2 EHRR 305; *Tolstoy-Miloslavsky proti Združenemu kraljestvu* (1995) 20 EHRR 442, [59].

⁵ Mnenje CCJE št. 14 (2011), 5., 15., 19., 25. in 27. odstavek.

tudi za čedalje več novih oblik sporov zaradi razvoja digitalnih trgov, e-trgovine in e-kriminala.

12. Države se srečujejo tudi z novimi izzivi pri izvajanju sodnih postopkov in s tem pri ohranjanju vladavine prava. Javne in nacionalne izredne razmere, ne glede na to, ali so povezane z zdravjem, kot je pandemija covid-19, ali druga izredna stanja, pomenijo velik izziv za pravilno delovanje pravosodja. Tehnologija in zlasti podatkovna orodja, pa naj gre za e-vlaganje in postopke, sisteme za sledenje in upravljanje zadev ali uporabo videokonferenc ali drugih sredstev, zagotavljajo načine, na katere lahko države izvajajo sodne postopke pri običajnem poteku dogodkov, tj. izvajanje sodnih postopkov v skladu z zakonom. So tudi način za spoprijemanje s temi različnimi izzivi.
13. V širšem pomenu tehnologija zagotavlja tudi podlago, na kateri bi lahko sodstvo načeloma razvilo svojo širšo vlogo od zagotavljanja pravice v skladu z zakonom. Sodnim organom bi lahko olajšala izvajanje preventivnega pravosodja, tj. preprečevanja sporov z ugotavljanjem njihovih vzrokov in sprejemanjem proaktivnih ukrepov za zmanjšanje možnosti za takšne vzroke v prihodnosti.⁶ To bi lahko na primer dosegli s pridobivanjem podatkov o zadevah iz javno dostopnih sodb ali anonimiziranih podatkov iz poravnav, da bi ugotovili splošne vzroke sporov. Te podatke bi nato lahko analizirali in jih uporabili kot podlago za reformo zakonodaje, ki bi lahko pripomogla k zmanjšanju možnosti za takšne spore v prihodnje. Tehnologija bi lahko pripomogla tudi k spodbujanju sporazumnega reševanja sporov z alternativnim in/ali spletnim reševanjem sporov.⁷ Izvajanje obeh mehanizmov bi lahko olajšali z uporabo podatkovnih orodij, kot so sistemi za upravljanje zadev v sodstvu. Z zmanjšanjem števila sporov, ki jih je treba upravljati in o njih razsojati, bi spodbujanje enega ali drugega lahko imelo zlasti pomembno vlogo pri zmanjševanju pritiska na sodišča zaradi pomanjkanja virov.⁸

IV. Posebni načini uporabe tehnologije

14. V tem poglavju je opisanih več posebnih načinov uporabe tehnologije: podatkovna orodja, e-vlaganje in postopki, sistemi za sledenje in upravljanje zadev ter obravnave na daljavo in hibridne obravnave.

A) Podatkovna orodja

15. Sodniki uporabljajo najrazličnejša podatkovna orodja.

(i) Tehnična opravila in upravljanje zadev

---

⁶ R. Susskind, *Online Courts and the Future of Justice*, (OUP, 2019) str. 113–115, kjer je to omenjeno v okviru razvoja spletnih sodišč kot »spodbujanje pravnega zdravja«.

⁷ To vključuje poravnavo med izvršilnimi postopki: Priporočilo Odbora ministrov Sveta Evrope državam članicam o izvrševanju (CM/Rec (2003)17).

⁸ *Alassini (okolje in potrošniki)* [2010] 3 CMLR 17 v [64]–[65]; *Menini in Rampanelli (približevanje zakonodaje, varstvo potrošnikov: sodba)* [2017] EUECJ C-75/16 (14. 6. 2017) v [61].

16. Na osnovni ravni se podatkovna orodja uporabljajo za prevajanje jezika ali dokazov, storitve diktiranja in zapisovanja glasu ter digitalno zapisovanje sodnih zaznamkov, sodb in sklepov. Olajšajo lahko tudi pripravo dokumentov (vključno s povzetki zadev) in ocenjevanje dokazov, na primer s tehnologijo e-razkritja. Tako lahko upravljanje zadev postane učinkovitejše.
17. V širšem pomenu lahko pridobivanje podatkov iz dokumentov o zadevah analiziramo s podatkovnimi orodji, ki so v pomoč pri spodbujanju dostopa do sodnega varstva z zagotavljanjem dostopnejših informacij javnosti.⁹ To lahko pripomore k večji učinkovitosti in dostopnosti pravnega sistema, zlasti za tiste, ki morda nimajo obsežnega pravnega znanja ali sredstev. Sodni organi lahko takšne podatke uporabijo kot pomoč sodnemu svetu in sodnemu osebju pri ugotavljanju in analiziranju značilnosti strank v sodnih postopkih. Takšna analiza je lahko v pomoč pri opredelitvi ovir za dostopnost pri strankah s posebnimi značilnostmi¹⁰ ali ranljivostmi. Sodstvo jo lahko nato uporabi kot trden dokazni argument za preoblikovanje in reformo postopkov v skladu z načelom nediskriminacije in 6. členom Evropske konvencije o človekovih pravicah (EKČP).
18. S podatkovnimi orodji lahko pridobivamo in zagotavljamo podlago za analizo informacij o zadevah ter tako spodbujamo učinkovito triažo zadev. Sodniki in sodno osebje lahko z njihovo podporo prepoznajo postopke, ki bi jih bilo primerno skrajšati ali strniti, kar omogoča njihovo avtomatizacijo in/ali reševanje s poenostavljenimi mehanizmi sodnega odločanja.

(ii) Spodbujanje poravnav

19. Podatkovna orodja so lahko sodiščem v pomoč tudi pri spodbujanju poravnave. Analiza značilnosti zadev bi bila lahko sodiščem v pomoč pri zagotavljanju smernic za stranke o možnih primernih oblikah postopka poravnave.
20. Uporabili bi jih lahko tudi za spodbujanje poravnave z uporabo orodij za e-pogajanja ali e-mediacijo. Takšne postopke je mogoče vključiti v sodne postopke ali jih objaviti na spletnih straneh sodišč.¹¹ Poravnavo, tudi s pogajanjem, bi lahko spodbujali tudi z uporabo umetne inteligence za napovedovanje možnega izida postopka. To bi morda lahko vključili v sisteme za upravljanje zadev.

(iii) Odločanje

21. Podatkovna orodja se lahko pri sprejemanju sodnih odločitev uporabljajo na različne načine.
22. Na najosnovnejši ravni so podatkovna orodja v pomoč pri spodbujanju hitrejše in stroškovno učinkovitejših pravnih raziskav ter pripravi sodb in sklepov v sodstvu. V

---

⁹ To bi lahko na primer olajšali z uporabo obdelave naravnega jezika (NLP).

¹⁰ Te so navedene v 14. členu EKČP.

¹¹ Sodišče za reševanje civilnih sporov (Britanska Kolumbija, Kanada).

pomoč so lahko tudi pri prepoznavanju relevantnih dokazov in zagotavljanju vzorčnih sodnih dokumentov s pridobivanjem informacij iz zadev.

23. Pri sodnem odločanju bi bila lahko v pomoč tudi uporaba strokovnih sistemov ali sistemov, ki temeljijo na strojnem učenju (podporna umetna inteligenca). Sodnikom lahko zagotovijo vsebinsko presojo in/ali predvidijo izide postopkov. Ker lahko sodnikom zagotovijo vsebinsko presojo, so lahko sredstvo, ki jim pomaga pri ocenjevanju njihovih sklepov.
24. Morda se lahko uporabijo za pomoč pri sodnem odločanju na druge načine. Razpoložljivost sodnih odločb in zakonodaje je osnovna oblika podatkovnega orodja. Uporaba orodij obsega različne oblike, od splošnih spletnih strani, ki vsebujejo le sodno prakso in zakonodajo z osnovno funkcijo iskanja po ključnih besedah in besedilu, do bolj izpopolnjenih podatkovnih zbirk, ki zagotavljajo učinkovite hiperbesedilne povezave do druge sodne prakse in zakonodaje. Na splošno jih zagotavljajo države članice ali zasebna podjetja; ta običajno zagotovijo bolj izpopolnjena orodja. Če jih zagotavljajo sodni organi, spodbujajo učinkovito sodno odločanje in podpirajo zagotavljanje demokratične odgovornosti pravosodja. Slednje zagotavljajo, kadar sodbe dajo na voljo javnosti.¹²
25. Če so taki dokumenti strojno berljivi, je mogoče nadgraditi osnovno funkcionalnost ključnih besed. Sistemi, ki temeljijo na strojnem učenju, lahko omogočajo iskanje po sodbah in v njih. To bi sodnikom lahko zagotovilo dostop do pametnih oblik pravnega raziskovanja, kar bi povečalo njihovo sposobnost analiziranja kompleksnega pravnega okvira, vključno z zakoni in upravnimi predpisi ter evropsko, nacionalno in primerjalno sodno prakso ter mehkim pravom. To je lahko v pomoč pri razvoju sodnega odločanja.
26. Pametne raziskave bi lahko omogočile dostop do novih ali prej neznanih utemeljitev. Če stranke poznajo takšne utemeljitve, lahko oblikujejo kakovostnejše in ustvarjalnejše vloge, kar prispeva h kakovosti sodnega odločanja.
27. Po drugi strani pa bi bila lahko takšna analiza sodnikom v pomoč pri prepoznavanju argumentov, ki jih stranke pogosto uporabljajo pri določenih vprašanjih, in sodb, ki jih obravnavajo. Takšna pomoč lahko s spodbujanjem doslednosti pri sprejemanju odločitev poveča zaupanje v sodstvo in njegovo legitimnost.

B) E-vlaganje in postopki

28. E-vlaganje in postopki so osnovni pogoj za učinkovito uporabo tehnologije v sodstvu. Na njih temeljijo sistemi za podporo pravosodju. Takšni postopki se pogosto uporabljajo, bodisi kot del mešanih sistemov (papirne in e-vloge ter postopki) bodisi kot del čistih e-sistemov. Vključujejo tudi uporabo digitalnih podpisov, e-podpisov ali e-časovnih žigov na dokumentih in v postopkih, ki se izvajajo elektronsko.

---

¹² Mnenje CCJE št. 18 (2015), 27.–28. in 32. odstavek. Dostop do takšnih informacij lahko zagotovijo tudi zasebna podjetja.

29. Ta tehnologija se lahko uporablja v vseh fazah postopka. Postopek se lahko začne po spletu z e-vložitvijo. Storitve se lahko opravi elektronsko po e-pošti, prek spletne aplikacije (app) ali z drugimi oblikami tehnologije. Sistemi za sledenje in upravljanje zadev so olajšani z e-postopki in digitalnimi datotekami za upravljanje zadev. E-postopki lahko vplivajo tudi na izvršbo, ki jo vodi ali se vodi v imenu sodišča, ali pa jo vodi tretja oseba, na primer izvršitelj.¹³ Uporaba te tehnologije ima več prednosti.
30. Njihova uporaba lahko spodbuja tudi upravno in postopkovno standardizacijo med prvostopenjskimi in pritožbenimi sodišči. Standardizacija lahko omogoči stroškovno učinkovitejše in uspešnejše razporejanje sodnega osebja.
31. Njihova uporaba lahko privede tudi do ponovne presoje postopkov. Nepotrebne in neučinkovite je mogoče odpraviti, s čimer spet zmanjšamo upravne stroške in skrajšamo čas. Papirnatih dokumentov na primer ne bo več treba shranjevati, iskati ali prenašati. E-datoteke so na voljo kadar koli in kjer koli. To lahko spodbudi učinkovitejše upravljanje sodnih zadev. Prav tako lahko spodbuja prožnejše delovne vzorce v sodstvu.
32. Uporaba takšne tehnologije lahko strankam in njihovim odvetnikom omogoči tudi stroškovno učinkovitejši in uspešnejši dostop do dokumentacije o zadevah. Tako je lahko sodstvu v pomoč pri spodbujanju večjega dostopa do pravnega varstva. Z omogočanjem dostopa do postopkov iz pisarne, od doma ali kako drugače je mogoče zagotoviti zlasti večjo enakopravnost strank v postopku.

C) Sistemi za sledenje in upravljanje zadev

33. Vloga uporabe sistemov za sledenje in upravljanje zadev kot dela sistemov za podporo pravosodju je raznovrstna.

(i) Upravljanje

34. S pomočjo teh sistemov lahko pridobimo informacije za upravno in sodno vodenje. To lahko sodstvu olajša ocenjevanje uporabe virov sodišča in sodnikov. Zagotavlja lahko učinkovite podatke za določanje in uporabo ključnih kazalnikov uspešnosti za sodne sisteme, npr. glede učinkovitosti, stroškovne uspešnosti in dostopnosti.¹⁴
35. Takšni ukrepi lahko spodbujajo bolj premišljeno dodeljevanje virov, načrtovanje proračuna in delovnih tokov (vključno z učinkovito dodelitvijo dela sodnikom in sodnemu osebju) ter načrtovanje prihodnjih virov.¹⁵ To je lahko še posebej koristno, če so ti sistemi interoperabilni v celotnem pravosodnem sistemu. Prav tako lahko olajša celovit pristop in oceno upravljanja virov z vseh vidikov pravosodnega sistema.

---

¹³ Izvršitelji so na primer sodni izvršitelji in sodni uradniki (huissiers de justice).

¹⁴ Ključni kazalniki uspešnosti (KKU) so sredstvo za ocenjevanje uspešnosti. Temeljijo na količinski opredeljivih podatkih. Na področju sodstva se lahko ključni kazalniki uspešnosti na primer nanašajo na čas, potreben za izdajo sodbe po končanem postopku. Glej tudi Smernice Evropske komisije za učinkovitost pravosodja (CEPEJ) o merjenju kakovosti pravosodja (2016).

¹⁵ Digital Technologies for Better Justice – A Toolkit for Action (2020) of the Inter-American Development Bank, str. 22-23.

36. Če so informacije iz sistemov za sledenje in upravljanje zadev na voljo javnosti, npr. v javnih spletnih registrih, z razporedi narokov in informacijami o obravnavah, se lahko poveča tudi odgovornost sodstva do javnosti.

(ii) Učinkovito časovno razporejanje in načrtovanje obravnav

37. Na osnovni ravni lahko ti sistemi sodiščem olajšajo časovno razporejanje postopkov. To je mogoče preprosto doseči z zagotavljanjem lažjega dostopa do informacij o stanju in poteku posameznih postopkov.
38. Na višji ravni lahko takšni sistemi optimizirajo časovno razporejanje in načrtovanje obravnav. Podporno umetno inteligenco bi lahko uporabili za določitev optimalne porabe časa sodišč in sodnikov za obravnavo vsakega sklopa postopkov, za katere so odgovorni. To bi lahko vključevalo zagotavljanje vzorčnih časovnih razporedov postopkov ali navodil za vsako zadevo.

(iii) Razporejanje zadev

39. Sistemi za razporejanje lahko zagotavljajo tudi možnost avtomatizirane razdelitve zadev sodnikom na podlagi meril, o katerih se dogovorijo sodniki ter so predmet sodnega nadzora in odločanja. To lahko pripomore tudi k optimalni uporabi sodnih stavb in sodnih dvoran.

(iv) Spremljanje izvajanja zahtev glede časovnega razporeda postopkov

40. Ko je določen optimalni časovni raspored postopkov, lahko sistemi za upravljanje zadev spodbujajo učinkovito in stroškovno učinkovito spremljanje, ali se časovni rasporedi upoštevajo.¹⁶ Sodnikom in strankam lahko zagotovijo samodejne opomnike o prihodnjih postopkovnih rokih. Takšni opomniki lahko olajšajo učinkovito upravljanje in spodbudijo njegovo izvajanje. Prav tako lahko sodnike opozorijo na vložene dokumente. Poleg spodbujanja gospodarnosti in učinkovitosti lahko takšni ukrepi spodbujajo pravočasno izvajanje sodnih postopkov s strani sodišč, kar lahko samo po sebi spodbuja učinkovito razsojanje in izvrševanje.
41. Avtomatizacija, zlasti kar zadeva pozive k izpolnjevanju zahtev, in zagotavljanje standardiziranih informacij sodnikom lahko pripomoreta k večji doslednosti pri upravljanju zadev. To lahko okrepi legitimnost sodstva in zaupanje javnosti vanj.

(v) Upravljanje skupinskih zahtevkov

42. Sistemi za upravljanje zadev lahko spodbujajo tudi prepoznavanje, združevanje in upravljanje vzorčnih zadev in/ali skupinskih zahtevkov.
43. V primeru velikega števila posameznih zahtevkov, ki se nanašajo na enaka ali podobna pravna ali dejanska vprašanja, so lahko sistemi za upravljanje zadev v pomoč pri zmanjševanju pomanjkanja virov sodišč in sodnikov, tako da jih prepoznajo

---

¹⁶ Opozoriti je treba, da učinkovitost in gospodarnost nista sama sebi namen. Sta sredstvo za spodbujanje dostopa do pravnega varstva.

in združijo v skupinski zahtevek, ki se lahko nato v okviru postopka prenese na eno samo sodišče in vodi kot skupinska ali zastopniška tožba.

44. Avtomatizirano upravljanje takih zahtevkov lahko spodbuja njihovo učinkovito, gospodarno in sorazmerno upravljanje ter odločanje o njih. Spodbuja lahko tudi učinkovite programe skupinske poravnave. Takojšnja prepoznavna in združevanje takih zadev povečujeta doslednost sodne prakse, saj zmanjšujeta tveganje, da bi različni sodniki o enakih ali podobnih dejanskih ali pravnih vprašanjih odločali različno.
45. Učinkovito upravljanje se lahko spodbuja tudi z določitvijo posameznega zahtevka med velikim številom podobnih zahtevkov, ki se lahko nato pošlje v presojo kot testna ali vodilna zadeva. To je mogoče olajšati s podatkovnimi orodji, ki pridobivajo informacije iz vloženih zadev, da se določijo najprimernejše zadeve za nadaljevanje postopka in izreče sodba na takšni podlagi.

(vi) Opredelitev in ocena vprašanj in dokazov

46. Podatkovna orodja, kot so tista, ki se uporabljajo v napovednih tehnologijah¹⁷ (e-razkritje ali e-odkrivanje) v okviru sistema za podporo sodstvu, se lahko uporabijo za prepoznavanje ključnih dokazov, ki so jih stranke naložile v sistem za upravljanje zadev. To lahko sodnikom omogoči učinkovitejše ugotavljanje in obravnavanje dejanskih vprašanj.
47. Takšna tehnologija je še posebej pomembna pri e-dokazih. To velja zlasti v kazenskih postopkih, kot sta gospodarski kriminal in analiza podatkov z mobilnih telefonov v zvezi s kaznivimi dejanji zoper posameznika. Brez uporabe takšne tehnologije sta pregledovanje in ocenjevanje takih dokazov čedalje zahtevnejša z vidika virov in časa. Avtomatizirano upravljanje zadev bi bilo lahko v pomoč pri ugotavljanju dejstev v takih primerih. Tako se lahko izboljša natančnost odločanja ter zmanjšajo stroški in skrajša čas odločanja.

(vii) Odprto sodstvo in odgovornost

48. Če so informacije o spremljanju zadev na voljo javnosti in medijem, je mogoče učinkovito preverjati značilnosti in vrste sporov, ki jih obravnavajo sodišča, ter sodbe in odredbe. To omogoča pregled poteka zadeve. Ti sistemi so torej tudi sredstvo, s katerim lahko sodstvo spodbuja pregledno postopkovno odgovornost¹⁸.
49. Avtomatizirani sistemi za upravljanje zadev lahko zagotovijo tudi učinkovito izvajanje vseh potrebnih odstopanj od odprtega sodstva. Tako so lahko sodnikom v pomoč pri zagotavljanju spoštovanja obveznosti, ki v zvezi s tem izhajajo iz 6. in 8. člena EKČP.

D) Hibridne obravnave

---

¹⁷ Na primer napovedno kodiranje, ki ga stranke v nekaterih državah članicah uporabljajo za e-razkritje.

¹⁸ Mnenje CCJE št. 18 (2015), 27.–30. odstavek.

50. Audio- in videokonference so uveljavljena sredstva za izvedbo obravnav ne glede na vsebino. Omogočajo izvedbo hibridnih obravnav ali obravnav na daljavo.
51. Zaradi pandemije covid-19 se je uporaba te tehnologije bistveno razširila. Države razvijajo in uporabljajo lastno ali komercialno razpoložljivo tehnologijo za izvedbo takšnih obravnav. Njihova uporaba ima lahko več prednosti.
52. Zmanjša lahko stroške in skrajša čas postopka. Omogoča učinkovitejše časovno razporejanje obravnav, hkrati pa odpravlja potne stroške in čakalni čas v sodnih stavbah. To lahko spodbuja postopkovno sorazmernost. Osebna obravnava lahko prinese nesorazmerne finančne stroške in vzame nesorazmerno veliko časa pri kratkih obravnavah in narokih, na katerih se v zadevi ne odloča dokončno, obravnavah, na katerih se preučujejo le pisni dokazi, ali obravnavah o upravljanju zadeve. Enako velja za obravnave, ki vključujejo le pravne argumente. Njihova uporaba lahko tako spodbuja dostop do pravnega varstva.
53. Hibridne obravnave lahko spodbujajo tudi učinkovito sodelovanje sodnikov in strank. Zlasti sodnikom so lahko v pomoč pri spodbujanju krajšega delovnega časa in prožnih oblik dela. S tem lahko povečajo zadovoljstvo pri delu in karijerne možnosti v sodstvu.
54. Sodnikom in strankam lahko olajšajo udeležbo na obravnavah, kadar bi bila zaradi njihovih osebnih lastnosti, zdravja ali drugih okoliščin osebna udeležba na obravnavi težavna. Ranljiva stranka, zlasti v kazenskem ali družinskem postopku, lahko na primer učinkovito sodeluje z udeležbo na daljavo od doma ali iz drugega dela sodne stavbe. Na splošno enako velja za invalide. S hibridnimi obravnavami lahko na ta način spodbujamo postopkovno enakopravnost in dostop do pravnega varstva na splošno.

V. Izzivi zaradi uporabe tehnologije

55. V 6. členu EKČP med drugim določa, da mora biti sodstvo neodvisno.¹⁹ Člen določa, da je sodstvo neodvisno od izvršilne²⁰ in zakonodajne oblasti. Neodvisno mora biti tudi od strank v sodnem postopku²¹. Sodstvo mora biti tudi nepristransko.²² Ne le, da mora biti sodstvo v obeh primerih neodvisno in nepristransko, temveč ga morajo ljudje kot takega tudi dojemati.²³ Tako institucionalna kot tudi individualna neodvisnost sodnikov²⁴ ne obstajata v korist sodstva, enako velja za nepristranskost.

(A) Vsebinski izzivi

¹⁹ Mnenje CCJE št. 3 (2002), 9. odstavek; Magna Carta sodnikov CCJE (temeljna načela) (CCJE (2010)3), 2.–3. odstavek.

²⁰ *Sovtransavto Holding proti Ukrajini* [2002] ECtHR 626 v [80].

²¹ *Ringeisen proti Avstriji* [1971] ECtHR 2 v [95].

²² *Kyprianou proti Cipru* [2005] ECtHR 873 v [118]; *Piersack proti Belgiji* [1982] ECtHR 6 v [30].

²³ *Sramek proti Avstriji* [1984] ECtHR 12 v [42]; *Kyprianou proti Cipru* [2005] ECtHR 873 v [121]. Glede EU glej tudi *Associação Sindical dos Juizes Portugueses* [2018] EUECJ C-64/16 v [44].

²⁴ Svet Evrope, Priporočilo Odbora ministrov CM/Rec(2010)12 o sodnikih: neodvisnost, učinkovitost in odgovornost, 2. in 3. poglavje, kjer o teh razlikah govorijo kot o zunanji oziroma notranji neodvisnosti.

(i) Izziv glede neodvisnosti sodstva

56. Za izvajanje tehnološke reforme je v več državah članicah odgovorna izvršilna oblast. CCJE je že prej spoznal, da morajo imeti sodniki v zvezi s tem ustrezno vlogo in odgovornost, da bi zagotovili neodvisnost sodstva.²⁵ Možnosti, da tehnološka zasnova zavestno ali nezavedno vpliva na dostop do pravnega varstva, ni mogoče podcenjevati. Podatkovna orodja pri razvoju ključnih kazalnikov uspešnosti bi lahko uporabili za spodkopavanje upravljanja sodnih zadev z uvajanjem ciljev, ki temeljijo na učinkovitosti in so v nasprotju z avtonomijo sodnega odločanja. Poleg tega bi jih lahko uporabili za neupravičeno kritiko sodnikov, ki teh ciljev ne bi dosegli, kar bi ogrozilo neodvisnost posameznikov in institucij v sodstvu. Poleg tega lahko razvoj na tehnologiji temelječih privzetih nastavitvev sistema, ukazov, ali umetne inteligence zmanjša avtonomijo sodnikov pri odločanju. V skrajnih primerih se to lahko zgodi na način, ki je v nasprotju z načelom vladavine prava.
57. Učinkoviti ukrepi za varnost in varstvo podatkov zahtevajo učinkovit in neodvisen nadzor nad tehnologijo, ki jo uporablja sodstvo, tako kot na splošno v družbi.²⁶ Takšen nadzor bi lahko pomenil veliko tveganje za neodvisnost sodstva, če bi ga izvajala izvršilna oblast ali regulativni organ, kot je nacionalni nadzornik za varstvo podatkov, in ne organ v okviru sodstva.
58. Umetna inteligenca pomeni več izzivov za neodvisnost sodstva. Algoritemska zasnova lahko ogrozi neodvisnost sodstva, če je sodniki ne oblikujejo učinkovito in premišljeno ter je ne nadzorujejo. To se lahko zgodi zlasti v primerih, ko države članice oddajo snovanje in izvajanje zasebnim podjetjem, tudi zato, ker je nadzor nad umetno inteligenco običajno zgoščen v rokah majhnega števila podjetij. To je poseben in pereč primer tveganega načrtovanja. Kadar sistemi za upravljanje zadev uporabljajo umetno inteligenco za razporejanje obravnav, lahko to počnejo tudi na načine, ki v razporejanje obravnav vnašajo pristranskost, ki ogroža sodni nadzor nad tem.²⁷
59. Uporaba umetne inteligence za pomoč pri upravljanju zadev ali odločanju v pravosodju je lahko premalo pregledna glede tega, katere informacije uporablja takšna tehnologija in kako. Zmanjšana preglednost lahko ovira pojasnjevalno in na sistemu pritožbe utemeljeno odgovornost sodstva.²⁸ To lahko povzroči dvom v neodvisnost in legitimnost sodstva, tako individualno kot tudi institucionalno.
60. Sodno odločanje je dejavnost, ki zahteva visoko izurjenost. Za to je potrebnih veliko usposabljanja in izkušenj. Uporaba podatkovnih orodij, ki nadomeščajo sodniško pravno raziskovanje, in podporne umetne inteligence, ki je sodnikom v pomoč pri odločanju, lahko ogrozi sposobnost posameznega sodnika za raziskovanje in

---

²⁵Mnenje CCJE št. 14 (2011), 32. in 36. odstavek.

²⁶ Uredba (EU) 2016/679 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 27. aprila 2016 o varstvu posameznikov pri obdelavi osebnih podatkov in o prostem pretoku takih podatkov ter o razveljavitvi Direktive 95/46/ES (splošna uredba o varstvu podatkov).

²⁷ Pristranskost bi lahko povzročila, da se zadeve ne bi dodeljevale naključno, temveč glede na značilnosti strank.

²⁸ Mnenje CCJE št. 18 (2015), 27.–29. odstavek.

sprejemanje odločitev. Uporaba napovednega kodiranja lahko na primer ogrozi sodnikovo sposobnost določanja, kaj je in kaj ni pomemben dokaz, in lahko negativno vpliva na njegovo sposobnost ocenjevanja trdnosti dokazov. Čeprav naj bi bila takšna orodja v pomoč sodnikom pri odločanju, lahko sčasoma osiromašijo njihovo znanje in izkušnje.

61. Ena od mogočih posledic tega, da sodniki ne bi mogli več ugotavljati in ocenjevati moči dokazov, je, da bi lahko postali odvisni od tehnološke pomoči. Če bi se njihove spretnosti in izkušnje na področju zbiranja in prepoznavanja dokazov ter podobnih področjih zmanjšale zaradi uporabe tehnologije, kot je napovedno kodiranje, bi se lahko zmanjšali neodvisnost posameznika in avtonomija sodnikov. Kar naj bi bilo podporno, lahko tako postane *de facto* odločitev. To je lahko težava zlasti v primerih, ko bi takšna pomoč posameznim sodnikom zagotavljala pravno presojo na podlagi splošnih trendov v sodstvu; ta težava bi se nato še krepila, saj bi več sodnikov upoštevalo trende, ugotovljene s podatkovnimi orodji. V širšem pomenu to ogroža institucionalno neodvisnost, saj bi postopek odločanja dejansko prenesli na snovalce podatkovnih orodij.

(ii) Izziv poštenega sojenja

62. Tehnologija prinaša več izzivov za sposobnost sodstva, da strankam zagotovi pravico do poštenega sojenja, ki jo določa 6. člen EKČP.
63. Uporaba podatkovnih orodij, zlasti kadar vključujejo podporno umetno inteligenco, lahko negativno vpliva na sposobnost sodstva, da strankam zagotovi pošteno sojenje. Podatkovna orodja, kot so klepetalni roboti, lahko na primer sporočijo napačne rezultate, npr. izmišljeno sodno prakso, ki lahko povzroči sodno napako. Uporaba umetne inteligence lahko ogrozi tudi nadzor sodstva nad dodeljevanjem zadev.
64. Potrebna je previdnost, kadar gre za hibridne obravnave. Dostop do pravnega varstva morda ne bo tako zlahka uresničljiv, kadar gre za glavne obravnave ali sklepna zaslišanja., zlasti kadar se izvajajo in ocenjujejo dokazi z zaslišanjem prič. V tem primeru je glede na okoliščine morda treba izvesti osebno obravnavo za izvajanje in preverjanje dokazov ter zagotovitev poštenega sojenja, saj je to ustrezno učinkovito sredstvo, s katerim se to lahko izvede.
65. Hibridne obravnave pomenijo tudi tveganje, da lahko stranke in priče usmerjajo posamezniki za kamero, kar lahko škoduje sodnemu postopku. Poleg tega pomenijo tudi tveganje, da pri obravnavi ni zagotovljena enakopravnost strank. Različna udeležba lahko eni vrsti udeležencev prinese koristi ali škodo, zlasti pri ocenjevanju dokazov prič, glede na to, ali so osebno prisotne na sodišču ali sodelujejo po avdio-ali videokonferenci. V kazenskih postopkih, v katerih obtoženec sodeluje po videokonferenci in odvetnik ni osebno navzoč ob obtožencu, se lahko zastavi vprašanje, ali je, med zaslišanjem, ko obtoženec dobi pravni nasvet, spoštovano načelo zaupnosti..²⁹

---

²⁹ *Sakhnovskiy proti Rusiji* [2010] ESČP 1673; *Sakhnovskiy proti Rusiji* ([2018] ESČP 966; *Marcello Viola proti Italiji* (št. 45106/04) (5. oktober 2006), [67]-[77]; *Gorbunov proti Rusiji* [2016] ESČP 231.

66. Avdio- in videokonference prav tako pomenijo tveganje, da sodstvo ne bi moglo izpolniti dolžnosti glede zagotavljanja odprtega sodstva. Tehnologija lahko to ovira, če dostopnost ni učinkovito vgrajena.³⁰ Nasprotno pa lahko prelahak dostop javnosti in medijev do obravnav po videokonferenci povzroči pritisk na sodnike. Narava in kakovost stalnega nadzora, pri katerem so vsa zaslišanja na voljo na spletu, lahko ovirata sodniško odločanje, tudi zato, ker ogrožata bistveno območje zasebnosti in razmisleka, ki ga sodniki potrebujejo za učinkovito opravljanje svojih nalog.
67. Bistveni odmik od osebnih obravnav k hibridnim obravnavam ali obravnavam na daljavo lahko ogrozi tudi ustavni status sodnega postopka, zlasti njegovo simbolno naravo.³¹ Sodelovanje v postopkih od doma, v avtomobilu ali na javnem prostoru lahko ogrozi družbeno razumevanje državljanskega pomena postopkov. Status in legitimnost sodstva na institucionalni ravni kot dela države sta tako lahko prizadeta. Pri posameznih postopkih lahko to privede do tega, da udeleženci postopkov ne jemljejo tako resno, kot bi jih morali. To lahko negativno vpliva na naravo in kakovost dokazov, zlasti na pričanje pod prisego, kar lahko ogrozi tudi sposobnost sodstva, da zagotovi pošteno sojenje.

(B) Drugi izzivi

(i) Izziv glede zasnove

68. Tehnologijo bi lahko v sodišča in sodstvo vključili na več načinov. Lahko bi posnemala postopke, kakršni so bili pred digitalizacijo. Neizogibno tveganje je, da bi z ohranjanjem obstoječega stanja v prihodnjih sistemih nastale napake v zasnovi, ki obstajajo v sedanjih praksah in postopkih. Če bi sprejeli avtomatizacijo, bi bilo treba preveriti, ali je treba ustrezno tehnološko posnemati sedanje postopke. Poleg tega bi bilo pri nekaterih oblikah tehnologije, zlasti tistih za sledenje zadev in odločanje o upravljanju zadev, za zagotovitev ustrezne zasnove potrebno tudi sodelovanje sodnikov. Zagotoviti je treba, da do takega sodelovanja pride.
69. Poleg tega bi uporaba tehnologije lahko razširila vlogo sodstva. To bi lahko dosegli z omogočanjem vključevanja preventivnega in sporazumnega odločanja v sodne postopke. Pri tem obstaja tveganje za ogrožanje ustavne vloge sodstva. Ustavno vlogo sodstva bi lahko združili z vlogo službe za reševanje sporov v okviru potrošniške službe.
70. Zasnova tehnologije prav tako ni nevtralna. Pomeni tveganje za diskriminatornost zasnove, izvajanja in uporabe. Zasnova lahko diskriminira stranke na podlagi rase, etnične pripadnosti ali spola. Prav tako lahko negativno vpliva na primer na osebe z nevrološkim težavami ali osebe z okvaro vida ali sluha. To se lahko zgodi bodisi zaradi diskriminatorne zasnove bodisi zaradi uporabe podatkov v sistemih za podporo sodstvu, ki so sami po sebi diskriminatorni, ali pa zaradi obojega. Prav tako lahko ovira dostop do pravnega varstva za tiste, ki so tehnološko prikrajšani, če ne morejo učinkovito uporabljati tehnologije ali do nje dostopati.

---

³⁰ *Micallef proti Malti* [2009] ESČP 1571.

³¹ Mnenje CCJE št. 14 (2011), 6. odstavek.

71. Glavni izziv je torej zagotoviti, da je tehnološka zasnova v skladu z načelom nediskriminacije ter 6. in 8. členom EKČP, hkrati pa ohraniti ustavno vlogo sodstva.

(ii) Izziv glede izvajanja

72. Učinkovito zasnovo je treba dopolniti z učinkovitim izvajanjem, ki zahteva aktivno sodelovanje, vključevanje in poznejše usposabljanje sodnikov.
73. Če želimo z uporabo tehnologije v celoti doseči učinkovitost in gospodarsko korist, morajo biti sistemi za e-vlaganje in postopke, sledenje in upravljanje zadev interoperabilni v celotnem sodnem sistemu. Če takšni sistemi niso interoperabilni, so lahko neučinkoviti. V najslabšem primeru to lahko vodi v opustitev izvajanja.
74. Izvajanje je lahko tudi pretirano. Namesto da bi se tehnološke spremembe izvajale z zmerno hitrostjo, se lahko sprejmejo ukrepi za izvajanje celovite reforme v prezahtevnem časovnem okviru. Obsežnejša in močnejša kot je reforma v določenem času, večje je tveganje, da bo neuspešna in bo zato opuščena ali v najboljšem primeru izvedena delno in neoptimalno.

(iii) Izziv glede financiranja

75. CCJE je že prej poudaril temeljni pomen ustreznega financiranja, da bi sodstvo lahko opravljalo svojo funkcijo kot del države.³² Povečana uporaba tehnologije se ne sme obravnavati kot sredstvo za zmanjšanje državnih izdatkov za sodišča in sodstvo. Izvajanje tehnoloških sprememb je povezano s številnimi stroški, ki jih je treba skrbno proučiti in jih učinkovito vključiti v proračun.
76. Stalno varno financiranje je potrebno tudi, ko je tehnologija že ustaljena. Tehnologijo je treba posodabljati. Sodniki in sodno osebje se morajo redno usposabljati. To pomeni stalne stroške. Poleg tega lahko administratorji in informatiki, ki so zaposleni na sodiščih, da bi sodstvu omogočili upravljanje, vzdrževanje in posodabljanje tehnologije, potrebujejo višje plače, saj imajo več znanja na področju informacijske tehnologije. Za to bo treba zagotoviti proračunska sredstva, brez katerih sodstvo morda ne bo moglo učinkovito uporabljati tehnologije.

(iv) Izziv glede varstva, varnosti in dostopnosti podatkov

77. Večja uporaba tehnologije pomeni obsežno obdelavo podatkov, ki lahko posega v pravice, varovane z 8. členom EKČP, vključno s pravico do varstva osebnih podatkov.³³ Te pravice je treba zaščititi pri tehnološki zasnovi, izvajanju in uporabi. Takšni ukrepi morajo ščititi tudi pred varnostnimi tveganji. To velja zlasti za občutljive podatke v kazenskih in družinskih postopkih. Naključno razkritje ali zlonamerna dejanja lahko ogrozijo varnost podatkov in zlasti zaupnost sodnih podatkov.

---

³² Mnenje CCJE št. 2 (2001).

³³ Konvencija Sveta Evrope o zaščiti posameznikov v zvezi s samodejno obdelavo osebnih podatkov.

78. Odpoved sistema je dodatno tveganje zaradi večje uporabe tehnologije, zlasti e-vlaganja in postopkov ter sistemov za sledenje in upravljanje zadev. Zaradi odpovedi sistema so lahko podatki o zadevah nedostopni. Brez ustreznih in učinkovitih tehnoloških in/ali papirnih rezervnih sistemov obstaja realno tveganje glede učinkovitega in praktičnega dostopa do pravnega varstva.

(v) Izziv glede dobrega počutja

79. Večja uporaba tehnologije lahko ogrozi kratkoročno in dolgoročno zdravje in dobro počutje sodnikov in drugih uporabnikov sodišč.
80. Široka uporaba tehnologije lahko povzroči na primer utrujenost, naprežanje oči ali glavobole, tudi zaradi pretirane uporabe tehnologije, kot so e-vlaganje in postopki ter videokonference. Povzroči lahko tudi večji stres, tesnobo, melanholijo, zmanjšano pozornost in zmanjšano kognitivno zmogljivost.³⁴ Vsi ti škodljivi učinki lahko prav tako negativno vplivajo na sposobnost sodnika, da strankam zagotovi pošteno sojenje. Poveča lahko tudi tveganje za napake pri razsojanju.

VI. Pravni in etični okvir za uporabo tehnologije

81. CCJE meni, da je za boljše zagotavljanje neodvisnosti in nepristranskosti sodstva potreben jasen pravni in etični okvir za razvoj in uporabo tehnologije v sodstvu. Takšen okvir bo sodstvu kot eni od vej oblasti omogočil, da bo bolje podpiralo vladavino prava, saj čedalje bolj sprejema tehnologijo in se ji prilagaja.³⁵
82. Države članice bi morale takšen okvir razviti v skladu z zahtevami EKČP. Uporaba tehnologije mora biti zlasti v skladu z neodvisnostjo in nepristranskostjo sodnikov. Prav tako mora biti v skladu s pravico do poštenega sojenja, kot velja za sodne postopke, v skladu s 6. členom EKČP. Prav tako mora biti v skladu s pravico do zasebnosti in varstva podatkov³⁶ iz 8. člena EKČP ter pravico do svobode izražanja javnosti, vključno z mediji, iz 10. člena EKČP. Zaradi posebnega tveganja glede pristranskosti pri uporabi ali učinkih tehnologije je treba pri uporabi tehnologije posebej upoštevati potrebo po zagotavljanju teh pravic v skladu z načelom nediskriminacije.
83. CCJE ugotavlja, da je Evropsko sodišče za človekove pravice (ESČP) svojo sodno prakso razvijalo in jo bo še naprej razvijalo glede na tehnološki razvoj. Včasih se je na primer osebna odsotnost z obravnave razumela kot kršitev 6. člena EKČP. Pod določenimi pogoji in z razvojem učinkovitih videokonferenčnih naprav zdaj velja, da je udeležba na sojenju z uporabo takih naprav enakovredna osebni navzočnosti in zato ni v nasprotju s 6. členom.³⁷ Podobno lahko videokonferenčne naprave z varnimi deljenimi sobami zagotovijo potrebno raven zasebnosti in zaupnosti v kazenskem

---

³⁴ UNODC, Exploring Linkages between Judicial Well-Being and Judicial Integrity (2022) v [12]; A. Bullock, A. Colvin, & M. Jackson, *Zoom fatigue in the age of COVID-19*, Journal of Social Work in the Global Community, (2022) 7(1), 1–9.

³⁵ Mnenje CCJE št. 18 (2015), 20.–22. odstavek.

³⁶ Glej na primer *Avilkina proti Rusiji* [2013] ECtHR 515 v [45]-[46].

³⁷ *Marcello Viola proti Italiji* (št. 45106/04) (5. oktober 2006) v [67]-[77].

postopku, da lahko obdolženec pridobi pravni nasvet v skladu z zahtevami iz 6. člena, če tega prej zaradi tehnologije ne bi mogel storiti.³⁸

84. V splošnem okviru, ki ga zagotavljata EKČP in nacionalni mehanizmi varstva temeljnih pravic, bi morala biti uporaba tehnologije v sodstvu podprta z ustrezno zakonodajno podlago.³⁹ To je zlasti pomembno, kadar se tehnologija uporablja v sistemih za podporo sodstvu, ki so v pomoč pri sprejemanju sodnih odločitev. Enako pomembno je tudi pri varstvu osebnih podatkov.
85. Za zagotovitev učinkovitega varstva in varnosti podatkov ter pravne ureditve brez ogrožanja neodvisnosti sodstva bi morale države članice, ki takih organov še nimajo, ustanoviti nacionalne nadzorne organe za varstvo podatkov za sodnike, kadar delujejo kot sodniki. Takšne organe je treba ustanoviti v okviru sodstva. Prav tako bi lahko sprejeli zakonodajno podlago, ki bi določala odgovornost za varnost in celovitost tehnologije in podatkov, ki jih uporablja sodstvo.
86. Z zakonodajo bi bilo treba predvideti tudi pravila za hitrejši prehod sodstva k uporabi tehnologije. Predvsem bi bilo treba predvideti ohranitev alternativnih netehnoloških sredstev za dostop do sodstva in sodnih postopkov za tiste, ki nimajo dostopa do tehnologije ali je ne morejo učinkovito uporabljati.
87. Zlasti je pomembno zagotoviti, da se ohranijo obravnave, ki ne temeljijo na tehnologiji. Avdio- in/ali videokonference so lahko primerne za nekatere obravnave, niso pa nujno primerne za dolge obravnave ali obravnave, ki med drugim vključujejo izvajanje in ocenjevanje dokazov z zaslišanjem prič.
88. S postopkovnimi pravili je treba predvideti, kdaj lahko sodniki, ki bi morali biti med obravnavami običajno prisotni v sodni dvorani/stavbi in le izjemoma sodelovati pri obravnavah na daljavo od drugod, po lastni presoji določijo, da morajo obravnave potekati z uporabo tehnologije ali na tradicionalni način. Prav tako je treba predvideti, kdaj morajo biti udeleženci v postopku, vključno s člani sodstva, osebno navzoči na sodišču, če se obravnave sicer izvajajo z uporabo avdio- ali videotehnologije.
89. V splošnem zakonodajnem okviru bi bilo treba s postopkovnimi pravili predvideti sodno odločanje glede uporabe tehnologije za posebne namene. Države članice bi morale omogočiti različna pravila za različne oblike postopkov. Postopkovna pravila in zakonodaja morajo zagotoviti, da se diskrecijska pravica glede uporabe tehnologije v določenih postopkih izvršuje sodno in ne administrativno.

VII. Splošna načela o tehnologiji v sodnih sistemih

90. Pri uporabi tehnologije je treba upoštevati predvsem vrsto sodnega postopka. Prvič, številne sodne odločitve so diskrecijske in temeljijo na okoliščinah posameznega primera. Drugič, sodniki imajo bistveno vlogo pri razvoju prava. Ne uporabljajo le trdnih in nespremenljivih pravil. Sodniki morajo imeti možnost, da zakon popravijo ali

---

³⁸ *Sakhnovskiy proti Rusiji* [2010] ESČP 1673; *Sakhnovskiy proti Rusiji* ([2018] ECtHR 966; *Gorbunov proti Rusiji* [2016] ESČP 231.

³⁹Smernice CEPEJ o videokonferencah v sodnih postopkih (2021), 8. odstavek.

dopolnijo, če je ta v določenih primerih pomanjkljiv ali grozi, da se bo njegova uporaba izjalovila. Tehnologija ne sme posegati na področje sodstva. Tehnologija ne sme odvracati ali ovirati kritičnega razmišljanja sodnikov, saj to lahko privede do stagnacije pravnega razvoja in razkroja sistema pravnega varstva. Tehnološka orodja morajo zato spoštovati postopek sodnega odločanja in avtonomijo sodnikov.

91. CCJE meni, da bi morali pri zasnovi, izvajanju in uporabi tehnologije v podporo sodnikom v prihodnje uporabljati načela, navedena v nadaljevanju. Njihov namen je skladnost z Evropsko etično listino o uporabi umetne inteligence v pravosodnih sistemih in njihovem okolju (2018) ter s Smernicami CEPEJ za elektronsko vlaganje sodnih vlog (e-vlaganje) in digitalizacijo sodišč (2021).
92. CCJE podpira uporabo tehnologije, ki je v pomoč sodnikom. To velja, kadar takšna tehnologija v celoti upošteva ta načela. Osrednji cilj teh načel je torej boljše zagotavljanje učinkovitega in praktičnega dostopa do pravnega varstva v skladu z neodvisnostjo sodstva in vladavino prava. Njihov namen je ohranjati in krepiti sodno legitimnost in zaupanje v sodstvo. Načela so:
  - (i) **vladavina prava:** tehnologija se lahko uporablja le za podporo in krepitev vladavine prava. Zato jo je treba zasnovati, izvajati ter uporabljati v in utemeljiti na jasnem, splošno veljavnem in javno dostopnem pravnem in etičnem okviru, skladnem s temeljnimi pravicami, ki jih zagotavlja Evropska konvencija o človekovih pravicah (EKČP).
  - (ii) **Neodvisnost in nepristranskost sodstva:** tehnologija mora podpirati sodstvo pri poštenem in učinkovitem izvajanju njegove ustavne vloge. Za njeno zasnovu in delovanje bi morali veljati varnostni ukrepi, vključno z zakonodajo in/ali sodnimi pravili, ki so potrebni za zagotovitev institucionalne in individualne neodvisnosti ter nepristranskosti sodnikov v vseh fazah sodnih postopkov. Takšne varnostne ukrepe je treba prilagoditi potrebam postopka ne glede na njegovo vrsto. Tehnologije zlasti ne bi smeli uporabljati za napovedovanje odločanja posameznega sodnika.
  - (iii) **Avtonomija sodstva:** tehnologija se lahko uporablja le za podporo in v pomoč sodiščem in sodstvu pri pravilnem vodenju postopkov in odločanju v njih. Odločitve morajo, eksplicitno in implicitno, sprejemati le sodniki. Tega ni mogoče prenesti na tehnologijo ali izvajati z uporabo tehnologije. Pri uporabi tehnologije je treba spoštovati avtonomijo sodnikov.
  - (iv) **Sodniški nadzor:** da se dosledno ohrani neodvisnost, nepristranskost in avtonomija sodstva, bi morali biti sodniki prek sodnih svetov ali kako drugače vključeni v nakup, načrtovanje in nadzor tehnologije. Prav tako bi se morali strinjati z njeno uvedbo in izvajanjem. To je zlasti pomembno, kadar so za upravljanje sodišč odgovorna ministrstva za pravosodje ali kadar gre za partnerstvo med sodstvom in ministrstvom za pravosodje. Prav tako je treba predvideti sprotno seznanjenost sodnikov s tehnološkimi inovacijami, da se jim omogočita učinkovito sodelovanje in po potrebi soglasnost pri uporabi nove in razvijajoče se tehnologije.

- (v) **Dostopnost in kakovost:** tehnologija mora povečati in izboljšati učinkovit in praktičen dostop do pravnega varstva za vse člane družbe. V skladu s 6. členom Evropske konvencije o človekovih pravicah bi morala spodbujati dostop do sodnega varstva, pa tudi do sporazumnega poravnavanja. Za spodbujanje dostopnosti je nujno potrebna kakovostna tehnologija. Če dostop do tehnologije ni izvedljiv, je treba zagotoviti ustrezno enakovredno alternativo.
- (vi) **Interoperabilnost in nenehno izboljševanje:** za popolno uresničitvev in spodbujanje učinkovitosti in uspešnosti pri dostopu do pravnega varstva mora biti tehnologija interoperabilna v vseh delih sodnega sistema. Načrtovati in upravljati jo je treba tako, da jo je mogoče nenehno izboljševati. Zato je treba vzpostaviti mehanizme za učinkovito zbiranje povratnih informacij uporabnikov.
- (vii) **Pilotno izvajanje:** učinka tehnološkega razvoja ni vedno mogoče v celoti oceniti pred začetkom izvajanja. Da bi se zaščitili pred nepredvidenimi posledicami in omogočili ustrezno oceno tehnoloških inovacij, je treba uporabo nove tehnologije pred njenim popolnim izvajanjem preizkusiti.
- (viii) **Nediskriminatorna zasnova in delovanje:** tehnologijo, ki podpira sodstvo in mu je v pomoč, je treba aktivno zasnovati in izvajati tako, da ni diskriminatorna. Biti mora v skladu z zasnovo in delovanjem, usmerjenim v uporabnika. Upoštevati je treba potrebe vseh uporabnikov, tako sodnikov in odvetnikov kot tudi javnosti, da bi zagotovili pravično zasnovo in delovanje tehnologije v sodstvu. Zato morajo biti skupine za zasnovo interdisciplinarne.
- (ix) **Preglednost in razumljivost:** tehnološka zasnova mora biti pregledna in razumljiva za uporabnike. To še posebej velja za uporabo umetne inteligence in tehnologije za pomoč pri upravljanju zadev in sodnem odločanju.
- (x) **Odgovornost:** glede vrste in uporabe tehnologije morajo veljati ustrezni mehanizmi odgovornosti. Njena zasnova in izvajanje morata biti taka, da ju lahko nadzorujeta država, vključno z zakonodajnim nadzorom in odobritvijo, ter civilna družba. Njeno uporabo v posameznih postopkih morajo nadzorovati stranke v postopku v skladu z načeli ustreznega obveščanja, kontradiktornosti in sodne odgovornosti.
- (xi) **Integriteta, varnost in varstvo podatkov:** za tehnologijo morajo veljati učinkoviti organizacijski in tehnični ukrepi v skladu z veljavnimi standardi, ki jih zahtevajo vsi veljavni zakoni o varstvu podatkov, z namenom ohranjanja integritete in varnosti podatkov, ki jih uporabljajo sodni organi, da se ohranita zaupanje v sodstvo in njegova legitimnost. Takšni ukrepi morajo predvideti različni nadzor dostopa do teh podatkov za sodnike, sodno upravo, stranke, pravne zastopnike in javnost.
- (xii) **Javnost in zasebnost:** ukrepi za ohranitev integritete, varnosti in varstva podatkov ne smejo ogroziti zmožnosti sodstva, da zagotovi uresničevanje načela javnosti, vključno s katerim koli veljavnim odstopanjem ali omejitvijo tega načela zaradi varstva zasebnosti ali druge pravice ali interesa v skladu s 6. členom Evropske konvencije o človekovih pravicah.

- (xiii) **Financiranje:** tehnologija, njena uvedba, vzdrževanje, uporaba s strani sodne uprave in sodnikov ter posodabljanje morajo biti ustrezno financirani ves čas njenega obstoja. Financiranje mora podpirati učinkovito zasnovano in izvajanje tehnologije. Prav tako mora biti primerno za podporo učinkovitemu vzdrževanju s strani sodne uprave in nenehnemu izboljševanju. Zato je treba vzpostaviti mehanizme za učinkovito zajemanje operativnih podatkov, ki bodo sodnikom in odgovornim za upravljanje sodišč olajšali oceno delovanja in učinka tehnologije na sodstvo in uporabnike sodišč.
- (xiv) **Usposabljanje in operativnost:** da bi zagotovili čim učinkovitejšo in uspešnejšo uporabo tehnologije, je treba sodnike in sodno upravo ustrezno seznaniti z značilnostmi in učinkovito uporabo tehnologije, ki se uporablja v sodstvu, ter jih ustrezno usposobiti.

Slovarček

V mnenju so uporabljeni ti izrazi:

- a. **Umetna inteligenca (AI):** posnemanje človeškega mišljenja in odločanja s strojem. V tem mnenju je glavna oblika umetne inteligence strojno učenje. To je postopek, ki uporablja statistične, matematične modele (algoritme), ki računalnikom omogočajo odkrivanje matematičnih vzorcev v velikih nizih podatkov (informacij) brez izrecnih navodil. »Učenje« pomeni odkrivanje vzorcev. Ta analiza je nato podlaga na primer za klasifikacijo in razvrščanje podatkov ali sprejemanje odločitev.
- b. **Avdiokonferenca:** sistem, ki uporablja tehnologijo, telefonsko ali digitalno po spletu, za izvedbo sestanka, na primer sodne obravnave, s prenosom zvoka.
- c. **Sistemi za upravljanje zadev:** elektronski sistemi, ki podpirajo upravljanje v sodstvu. Vključujejo avtomatizirane mehanizme, ki: omogočajo nalaganje dokumentov in dokazov ter njihovo pošiljanje strankam in sodniku z e-vlaganjem, olajšujejo določanje postopkovnih rokov z orodji za časovno razporejanje, spodbujajo spoštovanje časovnih razporedov, vključno s spremljanjem, ali se časovni razporedi upoštevajo, spodbujajo učinkovito dodeljevanje in upravljanje sodnih virov, vključno z delovno obremenitvijo sodnikov.
- d. **Sistem za sledenje zadevam:** elektronski sistem, ki uporabniku omogoča, da pridobi informacije o postopkih. Te informacije vključujejo: identifikacijsko številko sodišča za vsako zadevo, imena strank v postopku, podatke o pravnih zastopnikih strank v postopku, podatke o dokumentih, vloženi v postopku, in o vseh izdanih sklepkih ali sodbah ter podatke o navedenih obravnavah in poteku zadeve.
- e. **Podatkovna orodja:** elektronska sredstva za obdelavo in upravljanje informacij ter zagotavljanje dostopa do zakonodaje in sodnih odločb (sodna praksa). Zagotavlja jih lahko država ali zasebni sektor.
- f. **E-razkritje ali e-odkrivanje:** razkritje elektronskih dokumentov (e-dokumentov) v sodnih postopkih.
- g. **E-vlaganje in postopki:** spletno orodje, ki strankam in odvetnikom omogoča, da sodišču prenašajo in si izmenjujejo digitalne različice dokumentov in dokazov.
- h. **Strokovni sistemi:** oblika umetne inteligence. Spletno orodje, sestavljeno iz dveh delov: zbirke znanja, ki je sestavljena iz pravil in znanih dejstev, ter mehanizma sklepanja. Mehanizem sklepanja z deduktivnim sklepanjem uporablja pravila na znana dejstva, da bi prišel do novih dejstev. Njegov namen je posnemati človeško strokovno odločanje.
- i. **Hibridna obravnava:** obravnava, pri kateri je eden ali več udeležencev (sodnik, stranke, priče) osebno navzoč v stavbi sodišča. Drugi udeleženci sodelujejo po avdio- ali videokonferenci ali obeh.

- j. **Sistem za podporo sodstvu:** razširitev sistema za upravljanje zadev, ki sodnikom zagotavlja različna sredstva za učinkovitejše in bolj praktično vodenje postopkov, npr. s podporo pri izpolnjevanju dokumentov, sodb ali sklepov ali s spodbujanjem sodnikov, da so pozorni na bližajoče se postopkovne roke. To na primer vključuje tudi avtomatizacijo dokumentov z uporabo odločitvenih dreves.
- k. **Strojno berljivo:** strukturiranje informacij, kot so informacije v dokumentu ali zlasti sodbi, ki jih je mogoče obdelati z računalniškim programom. Način obdelave dokumentov s strojnim učenjem.
- l. **Napovedno kodiranje:** oblika napovedne tehnologije, ki olajša pregled dokumentov in e-dokumentov kot del postopka razkritja ali e-razkritja v sodnih postopkih. Tehnologija je usposobljena za prepoznavanje dokumentov, ki jih je mogoče razkriti, z uporabo nadzorovanega in okrepljenega strojnega učenja.
- m. **Obravnavo na daljavo:** obravnava, ki poteka po avdio- ali videokonferenci, pri čemer noben udeleženec med obravnavo ni osebno navzoč v sodni stavbi.
- n. **Podporna (ali pomožna) umetna inteligenca:** uporaba umetne inteligence v podporo upravljanju zadev in sodnemu odločanju.
- o. **Videokonferenca:** sistem, ki uporablja tehnologijo, ki omogoča hkratni prenos zvoka in slik posameznikov za sinhrono komuniciranje.